

Azərbaycan Respublikasında bərk məişət tullantılarının idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsinə dair 2018–2022-ci illər üçün

MİLLİ STRATEGİYA

1. Giriş

Azərbaycan Respublikasının iqtisadi potensialından səmərəli istifadə olunması, ətraf mühitin mühafizəsi və ekoloji tarazlığın qorunması istiqamətində həyata keçirilmiş məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində Böyük Bakının müasir şəhərsalma prinsipləri əsasında inkişaf etdirilməsi, habelə insanların sağlamlığının təmin edilməsi üçün ölkədə kommunal xidmətlərin yaxşılaşdırılmasına, xüsusən bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi sisteminin yenidən qurulması, tullantıların yığılması, daşınması, yerləşdirilməsi və zərərsizləşdirilməsi üçün müasir standartlara cavab verən tərzə qurulmasına əlverişli şərait yaranmışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq fərman və sərəncamları ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında ekoloji cəhətdən dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişafı dair Milli Proqram”, “Azərbaycan Respublikasında ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılmasına dair 2006–2010-cu illər üçün Kompleks Tədbirlər Planı”, “2011–2013-cü illərdə Bakı şəhərinin və onun qəsəbələrinin sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramı”, habelə milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələri çərçivəsində beynəlxalq investisiyalar cəlb etməklə təhlükəli (o cümlədən radioaktiv) tullantıların yığılması, yerləşdirilməsi və zərərsizləşdirilməsi üçün poliqlonlar yaradılmışdır. Bakı şəhərində yığılan tullantıların zərərsizləşdirilməsi məqsədilə Balaxanı qəsəbəsində istehsalat gücü 500 min ton olan Bərk Məişət Tullantılarının Yandırılması Zavodu tikilmişdir. Həmin zavod istehsal gücünə görə Şərqi Avropa və MDB məkanında bu tipli ən iri zavodlardan biri hesab edilir və döndürücü nəsil texnologiyaların (4G) tətbiqi ilə ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində Avropa İttifaqının ən sərt normativlərinə uyğun qurulmuşdur. Bakı Bərk Məişət Tullantılarının Yandırılması Zavodunda tullantıların yandırılması nəticəsində ildə 231,5 milyon kVt/saat elektrik enerjisi hasil edilir ki, onun da bir qismi daxili tələbatı ödəmək üçün dövlət enerji şəbəkəsinə ötürülür.

Bakı şəhəri ərazisində yaranan bərk məişət tullantılarının səmərəli idarə edilməsi məqsədilə 2008-ci ildə təsis edilmiş “Təmiz Şəhər” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti paytaxtın ekoloji durumuna ciddi problemlər törədən bərk məişət tullantılarının zərərsizləşdirilməsi üçün Balaxanı poliqlonunun bərpasını təmin etmiş, nəticədə ətraf mühitə təhlükə törədən amillər zərərli tullantıların kənarlaşdırılması yolu ilə aradan qaldırılmış, poliqlon ərazisində tullantıların qəbulu və yerləşdirilməsi üçün meydançalı genişləndirilmiş, daxili yollar yenilənmiş, müvafiq abadlaşdırma və yaşıllaşdırma işləri aparılmışdır.

Eyni zamanda, bərk məişət tullantılarının təkrar dövriyyəyə cəlb edilməsi məqsədilə Almaniyaya istehsalı olan qabaqcıl texnologiyalar əsasında qurulmuş və illik gücü 200 min ton olan Balaxanı Bərk Məişət Tullantılarının Çeşidlənməsi Zavodu istismara verilmis, tullantıların çeşidlənməsi nəticəsində emal üçün yararlı olan kağız, şüşə, plastik, qara və olvan metal, habelə digər xammalın ayrılması tullantıların ümumi həcmində azaldılmasına, əlavə xammal bazasının və ölkədə təkrar emalin formalaşdırılmasına və ən önəmli, tullantıların ətraf mühitə mənfə təsirinin minimuma endirilməsinə imkan vermişdir.

Qeyd olunanlarla yanaşı, bərk məişət tullantıları üzrə təkrar istehsalı inkişaf etdirmək məqsədilə 2012-ci ildə təməli qoyulmuş və 2017-ci ildə istifadəyə verilmiş Balaxanı Sənaye Parkı fəaliyyətə başlamışdır. Orada işləyən müəssisələrə vergi və gömrük sahəsində tətbiq olunan stimullaşdırıcı tədbirlər, onların rəqəbatqabiliyyətli olmasına, səmərəli və ekoloji təhlükəsizlik meyarları əsasında formalaşmasına və yüksək texnologiyalar tətbiq etməsinə təkan vermişdir.

Azərbaycan hökumətinin Dünya Bankı ilə birgə həyata keçirdiyi “Bərk məişət tullantılarının vahid idarəçiliyi” layihəsi çərçivəsində 2011–2014-cü illərdə Böyük Bakı ərazisində bərk məişət tullantılarının yığılıb toplanması və zərərsizləşdirilməsi sisteminin təkmilləşdirilməsi üçün bir sıra tədqiqatlar aparılmışdır.

Azərbaycan Respublikasında bərk məişət tullantılarının idarə edilməsinə dair Milli Strategiyanın hazırlanması və məişət tullantı sahəsində vahid idarəçiliyin tətbiqi üçün ölkə ərazisindəki vəziyyət təhlil edilmiş, şəhər və rayonlarda bərk məişət tullantılarının davamlı idarə edilməsinə dair daşıma, toplama və zərərsizləşdirmə sisteminin qurulması üçün regional sanitariya poliqlonundan və ötürücü məntəqələrdən ibarət şəbəkənin yaradılması ilə bağlı təkliflər, həmçinin mərhələli hüquqi, inzibati, maliyyə, institusional və texnoloji islahatlara dair tövsiyələr hazırlanmışdır. Layihənin icrası çərçivəsində Bakı şəhərində Qaradağ və Suraxanı poliqlonları tam bərk olunmuş, çoxsaylı qeyri-qanuni tullantı sahələri müəyyən edilərək təmizlənmiş, yeni texnika və avadanlıq alınmış və tullantıların idarə edilməsi üçün ilkin informasiya bazası yaradılmışdır.

Bakı ərazisində fəaliyyət göstərən yeni sistemlər istisna olmaqla, regionlarda əksər hallarda tullantıların açıq zibxilxanalarda toplanması, bu məqsədlə ayrılmış sahələrin hasarlanmaması, həmin sahələrdə basdırılan tullantılardan əmələ gələn çirkləndirici maddələrin qınt sularına qarışması, bəzi tullantı poliqlonlarının birbaşa olaraq çayların sahilə boyunca və subasar düzənliklərdə yerləşdirilməsi bu sahəyə xüsusi diqqət yetirilməsi zərurətini yaradır.

Layihənin prioritet istiqamətlərindən biri kimi bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi ilə bağlı hazırlanmış tövsiyələr əsasında “Azərbaycan Respublikasında bərk məişət tullantılarının idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsinə dair 2018–2022-ci illər üçün Milli Stratejiya” (bundan sonra – Milli Stratejiya) formalaşdırılmış, birinci mərhələdə 5 (beş) ili əhatə edəcək bu Milli Strategiyanın uğurla həyata keçirilməsi üçün konkret addımlar atılmasına və müsbət nəticələr əldə edilməsinə yönələn müvafiq tədbirlər müəyyənləşdirilmişdir.

Milli Strategiyanın yerinə yetirilməsi bərk məişət tullantılarının əmələ gəldiyi yerlərdə (ev təsərrüfatları, sosial və ticarət obyektləri, idarə və təşkilatlar, istirahət və turizm obyektləri və s.) qida tullantılarının, kağız, plastik, metal, şüşə ilə yanaşı, söküntü və tikinti tullantılarının, habelə elektrik lampaları, köhnə və yarusuz elektrik/elektronika cihazlarının, batareyaların, atılmış dərmanların və kimyəvi maddələrin kənarlaşdırılması və utiliasiyası mövcud problemlərin aradan qaldırılmasına, ölkə ərazisində

bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi ilə bağlı toplanılma, daşınma və zərərsizləşdirmə sisteminin təkmilləşdirilməsinə, səmərəliliyin artırılmasına, əlavə xammal bazasının formalaşdırılmasına, təkrar emal sahələrinin qurulmasına, təkrar istehsal sahəsinə marağı olan potensial sahibkarlar və investolar üçün əlverişli şərait yaradılmasına, dövlət büdcəsindən bu sahəyə ayrılan subsidiyaların təcridən azaldılmasına, göstərilən xidmətlər müqabilində alınan ödənişlərin yığım səviyyəsinin artırılması istiqamətində işlərin daha da sürətləndirilməsinə, habelə beynəlxalq təcrübədən istifadə etməklə, müasir texnologiyalar əsasında yeni müəssisələr yaradılmasına, təkrar emal bazasının möhkəmləndirilməsinə və əhalinin məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsinə imkan verəcəkdir.

2. Milli Strategiyanın məqsədləri

1. Milli Strategiyanın məqsədləri aşağıdakılardır:
 - 2.1.1. bərk məişət tullantılarının yığılması xidmətlərinin Azərbaycan Respublikasındakı bütün yaşayış və qeyri-yaşayış müəssisələrinə doğru genişləndirilməsi;
 - 2.1.2. çəşidlənib yeni məhsul əldə edilməsi xərc baxımından sərfəli olmayan və yeni ehtiyatların bərpasına sərf edilə bilməyən bütün tullantıların təhlükəsiz və səmərəli zərərsizləşdirilməsinin təmin edilməsi;
 - 2.1.3. ictimai təhsil, səmərəli ictimai maarifləndirmə kampaniyaları, yeni bərk tullantı sistemləri və bazanın inkişaf etdirilməsi vasitəsilə çəşidləmə, emal və tullantılardan təkrar istifadə yolu ilə ehtiyatların bərpə edilməsi potensialının artırılması;
 - 2.1.4. ictimai sağlamlığa və ətraf mühitə dəyən zərər azaldılması məqsədilə potensial təhlükəli tullantıların xüsusi şəkildə idarə edilməsi;
 - 2.1.5. mənfə təsirləri azaltmaq məqsədilə ekoloji tələblərə cavab verməyən açıq zibxilxanaların təcridən loğv edilməsi.

3. Milli Strategiyanın prioritet istiqamətləri

- 3.1. Milli Strategiyanın prioritet istiqamətləri aşağıdakılardır:
 - 3.1.1. bərk məişət tullantılarının idarə edilməsində qabaqcıl təcrübənin və müttərəqçı texnologiyaların tətbiqi hesabına bütövlükdə bu sahədə idarəetmə keyfiyyətinin artırılması və səmərəliliyin təmin edilməsi;
 - 3.1.2. sahənin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi, yeni infrastruktur obyektlərinin inşası, müasir texnika və avadanlıqla təchizatın təmin edilməsi;
 - 3.1.3. bərk məişət tullantılarının idarə edilməsində beynəlxalq standartlara (tullantıların azaldılması, onların təkrar istifadə və emal üçün çəşidlənməsi, ehtiyatların bərpə edilməsi) əsaslanaraq fəaliyyətin təmin olunması;
 - 3.1.4. bərk məişət tullantılarının idarə edilməsinə dövlət büdcəsindən ayrılan subsidiyaların təcridən azaldılması, yeni tarif sisteminin və yığım mexanizmlərinin tətbiq edilməsi;
 - 3.1.5. müasir üsullar tətbiq edilməklə, bərk məişət tullantılardan enerji alınması üçün müvafiq tədbirlər görülməsi.

4. Milli Strategiyanın maliyyələşdirilməsi

- 4.1. Milli Strategiyanın öz əksini tapmış tədbirlərin icrasının aşağıdakı mənbələr hesabına maliyyələşdirilməsi nəzərdə tutulur:
 - 4.1.1. dövlət büdcəsinin xərcələrində müvafiq dövlət qurumlarının bərk məişət tullantılarının idarə etməsi üçün nəzərdə tutulmuş vəsait;
 - 4.1.2. mikrokreditlər;
 - 4.1.3. beynəlxalq donatorların və maliyyə qurumlarının grantları;
 - 4.1.4. yerli və xarici investisiyalar;
 - 4.1.5. qanunvericiliklə qadağan olunmayan digər maliyyə mənbələri.

5. Milli Strategiyanın icrasından gözlənilən nəticələr

5.1. Milli Strategiyanın həyata keçirilməsindən gözlənilən əsas nəticələr aşağıdakılardır:

- 5.1.1. bərk məişət tullantılarının yığılması, daşınması, təkrar emal və zərərsizləşdirilməsi proseslərinin təkmilləşdirilməsi;
- 5.1.2. ölkənin bütün şəhər və kəndlərinin ərazilərində bərk tullantıların yığılmasını, təkrar emalını və zərərsizləşdirilməsini təkmilləşdirəcək investisiyaların və inkişaf sxemlərinin qurulmasına mövcud ehtiyatlardan səmərəli istifadənin təmin edilməsi;
- 5.1.3. respublikanın bütün ərazisini əhatə edəcək bərk məişət tullantılarının regional sanitariya poliqlonlarının və ötürücü məntəqələrin yaradılması, bu xidmətin bütün yaşayış məntəqələrinə doğru genişləndirilməsi;
- 5.1.4. bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi sahəsində göstərilən xidmətlər müqabilində alınan ödənişlərin yığım səviyyəsinin artırılması və tarif cədvəllərinin təkmilləşdirilməsi;
- 5.1.5. bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan maliyyə yardımının mərhələli şəkildə azaldılması;
- 5.1.6. ictimai sağlamlığın təmin edilməsi;
- 5.1.7. ətraf mühitə mənfə təsirlərin azaldılması və təbii sərvətlərdən davamlı istifadə edilməsi;
- 5.1.8. əhalinin məşğulluq səviyyəsinin artırılması, kommunal xidmətlər sahəsində yeni iş yerlərinin açılması və səmərəliliyin yüksəldilməsi.

6. Milli Strategiyanın icrası və ehtiyatların səfərbər edilməsi

6.1. Milli Stratejiya Azərbaycan Respublikasında bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi tədbirlərinin təkmilləşdirilməsi üzrə Fəaliyyət Planı çərçivəsində görülmək tədbirləri, icraya məsul dövlət orqanlarını, həmçinin icra müddətlərini müəyyən edir.

7. Azərbaycan Respublikasında bərk məişət tullantılarının idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi üzrə

FƏALİYYƏT PLANI

Sıra №-si	Tədbirin adı	Gözlənilən nəticələr	İcraçı orqanlar	İcra müddəti (illər üzrə)
1	2	3	4	5
7.1. Bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi sahəsində institusional tədbirlər				
7.1.1.	Mövcud institusional və təşkilati təsisatların təkmilləşdirilməsi	müvafiq islahatlar aparılması yolu ilə idarəetmə sahəsində səmərəlilik artacaqdır	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi	2018–2019
7.1.2.	Ölkə üzrə bərk məişət tullantılarının zərərsizləşdirmə təsisatlarının (sanitariya poliqlonları, ötürücü məntəqələr) idarə olunması, toplama və daşıma fəaliyyəti ilə məşğul olan yerli idarəetmə orqanlarına dəstək verilməsi	bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi sahəsində fəaliyyət göstərən kadrların bilik və bacarıq səviyyəsi artacaqdır	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi	2018–2019
7.1.3.	Bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi sahəsində normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi	müvafiq normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi yolu ilə zəruri addımlar atılacaqdır	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi	2018–2019
7.1.4.	Bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi üzrə milli informasiya sisteminin yaradılması	informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının imkanlarından geniş istifadə ediləcəkdir	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi	2018–2020
7.1.5.	Bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi xidmətlərinə görə tariflərin təkmilləşdirilməsi	sahə üzrə səmərəliliyin artırılması məqsədilə mərhələli şəkildə yeni tariflər tətbiq ediləcəkdir	Tarif (Qiyət) Şurası	2018
7.1.6.	Malları (məhsulları) istehsalı, emalı və idxalı ilə məşğul olan hüquqi şəxslərin və fərdi sahibkarların fəaliyyəti ilə bağlı yaranan bərk məişət tullantılarının idarə olunması ilə bağlı məsuliyyətin müəyyən edilməsi üçün “İstehsalatın genişləndirilmiş məsuliyyəti” mexanizminin tətbiqinə dair təkliflərin hazırlanması	hüquqi şəxslərin və fərdi sahibkarların malların (məhsulların) istehsalı, emalı və idxalında mövcud resurslardan səmərəli istifadə ilə bağlı məsuliyyəti artacaqdır	İqtisadiyyat Nazirliyi	2018–2019
7.2. Bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi sahəsində elmi təminatın və kadr potensialının gücləndirilməsi, ictimai maarifləndirmə tədbirləri				
7.2.1.	Bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi sahəsində kadr potensialının artırılması	mütəmadi olaraq müvafiq təlimlər keçiriləcək və sahənin tələblərinin ödənilməsi üçün yeni kadrlar hazırlanacaqdır	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi	2018–2021
7.2.2.	Bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi sahəsində maarifləndirmə işinin gücləndirilməsi (informasiyaoyunlu vəsaitlərin (kitablar, metodiki tövsiyələr, broşürlər) nəşri və bu sahədə çalışanlara çatdırılmasının təmin edilməsi, ictimaiyyət arasında tullantıların çəşidlənməsi ilə bağlı təbliğat işinin həyata keçirilməsi)	maarifləndirmə işləri gücləndiriləcək və informasiyaoyunlu yeni vəsaitlər nəşr ediləcəkdir	İqtisadiyyat Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi	2018–2022
7.3. Bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi üzrə infrastruktur təminatının yaxşılaşdırılması				
7.3.1.	Bakı şəhərində bərk məişət tullantılarının yığılması və daşınması sisteminin təkmilləşdirilməsi	xidmətin əhatə dairəsi bütün yaşayış məntəqələrinə doğru genişləndiriləcək, bu sahə yeni texnika və tullantı konteynerləri ilə təchiz ediləcəkdir	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti	2018–2022
7.3.2.	Bakı şəhərində çəşidlənmə poliqlonlarının və ötürücü məntəqələrin tikintisi, irihəcmli tullantıların yığılması mərkəzlərinin yaradılması, maşın və mexanizmlərlə təchiz edilməsi	tullantıların yığılaraq son zərərsizləşdirmə sahəsinə çatdırılacaqdır	İqtisadiyyat Nazirliyi, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti	2018–2022
7.3.3.	Bakı Bərk Məişət Tullantılarının Yandırılması Zavodunun fəaliyyəti zamanı əmələ gələn bütün növ tullantıların zərərsizləşdirilməsi məqsədilə Bakı şəhərinin Sabunçu rayonunda müvafiq infrastrukturun yaradılması	ətraf mühitə zərərli təsir minimuma endiriləcək, təhlükəli tullantılar və təhlükəsiz tibbi tullantılar vahid ərazidə zərərsizləşdiriləcəkdir	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi	2018–2022
7.3.4.	Bakı şəhərinin ərazisində yaranan söküntü və tikinti tullantılarının utiliasiyası məqsədilə müvafiq infrastrukturun yaradılması	şəhərdə formalaşan söküntü və tikinti tullantıları vahid ərazidə utiliaz ediləcəkdir	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi	2018–2022
7.3.5.	Bölgələrdə sanitariya poliqlonlarının və ötürücü məntəqələrin layihələndirilməsi və tikintisi	ətraf mühitə zərərli təsir minimuma endiriləcək və bölgələrdə formalaşan məişət tullantıları kompleks şəkildə zərərsizləşdiriləcəkdir	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları	2018–2022
7.3.6.	Bölgələrdəki tullantı sahələrində (poliqlonlarda) təkmilləşdirmə işlərinin aparılması (hasarlı, torpaqlama işləri və sahələrə nəzarətin təşkili)	mövcud tullantı sahələrinə nəzarət gücləndiriləcəkdir	İqtisadiyyat Nazirliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları	2018–2022
7.3.7.	Bölgələrdə bərk məişət tullantılarının yığılması və daşınması sisteminin təkmilləşdirilməsi və əhatə dairəsinin genişləndirilməsi məqsədi ilə tullantı daşıyan yük maşınlarının və konteynerlərin sayının artırılması, mövcud infrastrukturun bərpası və yeni infrastruktur obyektlərinin tikintisi, lazımi avadanlıqla təchiz edilməsi	tullantı daşıyan yük maşınlarının və konteynerlərin sayı artırılacaq, mövcud infrastruktur bərpə olunacaq və yeni təsisatlar tikiləcəkdir	İqtisadiyyat Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları	2018–2022
7.4. Bərk məişət tullantılarının idarə edilməsinə dövlət dəstəyi tədbirləri				
7.4.1.	Bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi sahəsinə yerli və xarici investisiyalar cəlb edilməsinin təşviqi və dövlət-sahibkar tərəfdaşlığı modellərinin tətbiqi	idarəetmə sahəsinə yerli və xarici investolar cəlb olunacaqdır	İqtisadiyyat Nazirliyi	2018–2022
7.4.2.	Məişət tullantılarının çəşidlənməsi və təkrar emal üçün müəssisələr yaradılmasının	yeni təkrar emal müəssisələri yaradılacaqdır	İqtisadiyyat Nazirliyi	2018–2022